

Szymon Wigienka

mgr, doktorant Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID: 0000-0002-4769-5458

Polityka Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania dezinformacji przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku

Wprowadzenie

Dostęp obywateli do rzetelnych i prawdziwych informacji jest jednym z podstawowych czynników prawidłowego funkcjonowania systemów demokratycznych. W ostatnich latach możemy zaobserwować jednak istotne zakłócenia tego procesu, związane z rozprzestrzenianiem się dezinformacji. Kampanie dezinformacyjne, które zorientowane są na wywoływanie u wyborców poczucia niepewności, wzmacnianie poziomu polaryzacji społecznej i nieufności wobec instytucji, mogą prowadzić do destabilizacji politycznej na danym obszarze i w konsekwencji powodować sytuacje kryzysowe na polu bezpieczeństwa.

Chociaż występowanie w przestrzeni informacyjnej przekazów wprowadzających w błąd lub fałszywych nie jest zjawiskiem nowym, to obecnie jego skala i charakter podlegają znaczącym zmianom. Nasilenie uwagi nad tym problemem możemy dostrzec szczególnie od 2016 r., kiedy to miały miejsce kampanie związane z wyborami prezydenckimi w Stanach Zjednoczonych, a także z referendum w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej (UE), które stanowiły głośne (choć nie jedyne) przykłady nadużyć na polu rozpowszechniania dezinformacji¹.

¹ R.K. Nielsen, R. Gorwa, M. de Cock Buning, *What Can Be Done? Digital Media Policy Options for Strengthening European Democracy*, Reuters Institute for the Study of Journalism, 2019, s. 21,

Według danych przytaczanych przez Komisję Europejską (KE) „w ostatnich latach podczas wyborów w co najmniej 18 krajach wykryto działania manipulacyjne i dezinformacyjne w internecie [...]”². Należy jednak zaznaczyć, że ze względu na skomplikowaną, dynamiczną, często niejawną specyfikę zagadnienia wciąż brakuje dokładnych danych na temat przebiegu, zasięgu i efektów oddziaływania tych procesów³.

Celem artykułu jest przedstawienie polityki UE wobec zwalczania dezinformacji, która była prowadzona w okresie poprzedzającym wybory do Parlamentu Europejskiego (PE) w 2019 r. Na potrzeby rozważań przeprowadzono analizę typu *desk research*, obejmującą dokumenty strategiczne, akty prawne, wypowiedzi medialne przedstawicieli UE oraz zgromadzone raporty i literaturę naukową. Prezentację wyników rozpoczyna omówienie sposobu, w jaki dezinformacja jest definiowana na poziomie unijnym. Następnie przedstawiono przegląd najważniejszych dokumentów programowych dotyczących przeciwdziałania zagrożeniom informacyjnym, które zostały opublikowane przez instytucje UE. W kolejnej części zaprezentowano klasyfikację 9 obszarów unijnej aktywności na polu walki z dezinformacją. W ramach omówienia zaproponowanej typologii wskazano także przykłady konkretnych działań, które zostały wdrożone. Dzięki dokonaniemu przeglądowi wyróżniono również 3 ogólne kierunki charakteryzujące podejście UE do przeciwdziałania dezinformacji. Końcowe uwagi odnoszą się do oceny efektów przyjętej strategii.

Przeprowadzenie analizy okresu poprzedzającego wybory do PE w 2019 r. zostało uznane za zasadne, ponieważ podejmowane w tym czasie wysiłki stanowiły „[...] pierwsze tak zmasowane działania osłonowe w sieci, których celem było maksymalne ograniczenie dezinformacji wyborczej oraz zewnętrznego oddziaływania [...]”⁴. Instytucje unijne przyjęły aktywną rolę w dążeniu do zapewnienia swoim obywatelom bezpieczeństwa w przestrzeni informacyjnej. UE stanowi istotny element systemu walki ze współczesnymi zagrożeniami informacyjnymi ze względu na transgraniczny wymiar tego problemu⁵. Należy jednak podkreślić, że odpowiedzialność w tym zakresie ponoszą również poszczególne państwa. Według raportu przygotowanego dla NATO StratCom COE „[...] co najmniej 43 kraje na świecie zaproponowały lub wprowadziły regulacje, których celem było zapobieganie różnym aspektom operacji wpływu, w tym [...] zagrożeniom ze strony *fake newsów*, nadużyć w mediach społecznościowych i ingerencji w wybory”⁶.

https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-11/What_Can_Be_Done_FINAL.pdf [dostęp: 5.02.2020].

² Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*, COM(2018) 236 final, Bruksela, 26.04.2018, s. 13, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN> [dostęp: 5.02.2020].

³ R.K. Nielsen, R. Gorwa, M. de Cock Buning, *op. cit.*, s. 24.

⁴ A. Mierzyńska, *Miliardy fake'owych kont, boty na polskich portalach. Analiza kampanii do PE w sieci*, OKO.press, 24.06.2019, <https://oko.press/miliardy-fakeowych-kont-i-boty-na-polskich-portalach-analiza-kampanii-do-pe-w-sieci/> [dostęp: 5.02.2020].

⁵ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji...*, *op. cit.*, s. 4.

⁶ S. Bradshaw, P.N. Howard, L.M. Neudert, *Government Responses to Malicious Use of Social Media*, NATO StratCom COE, Riga 2018, s. 4, <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/si->

Aktywność na poziomie narodowym jest ważną i nieodzowną przestrzenią walki z dezinformacją, wykracza jednak poza obszar analizy niniejszego artykułu, który będzie się ograniczał jedynie do inicjatyw podejmowanych na poziomie instytucji unijnych.

Dezinformacja w UE. Jak jest definiowana?

W badaniach nad dezinformacją nie ma zgody co do tego, jak termin ten należy definiować. Pojęcie to jest „[...] szeroką kategorią, opisującą rodzaje informacji, które można napotkać w sieci, które mogą potencjalnie prowadzić do błędnego postrzegania aktualnego stanu świata”⁷. Ze względu na pojemność znaczeniową, różnorodność i zmienność aktualnych uwarunkowań w przestrzeni medialnej „definicje mogą być płynne i w wielu przypadkach podważane”⁸. Niektórzy badacze zwracają uwagę, że pojęcie „dezinformacja” (a zwłaszcza *fake news*, które w debacie publicznej bywa używane zamiennie) jest zbyt ograniczające i nieprecyzyjne. W związku z tym zaleca się stosowanie szerszych pojęć (m.in. ang. *computational propaganda*), które w sposób trafniejszy odnoszą się do wieloaspektowego problemu współczesnych zagrożeń informacyjnych. Takie postrzeganie próbuje kompleksowo ujmować różnorodne, ale nierozzerwalnie połączone zjawiska, do których zaliczają się:

[...] wykorzystanie automatyzacji, algorytmów i analizy *big data* do manipulacji życiem publicznym [...] rozpowszechnianie treści o niskiej jakości, operacje wpływu zewnętrznego, transparentność reklam, kampanie oparte na śladach cyfrowych, boty polityczne i wyzwania dla współczesnego dziennikarstwa⁹.

Należy zaznaczyć, że termin ten bywa również wpisywany w szerszy kontekst wojny hybrydowej. Definiuje się ją jako

[...] kombinację represyjnych i wywrotowych działań, konwencjonalnych i niekonwencjonalnych metod (tj. dyplomatycznych, militarnych, ekonomicznych i technologicznych), które mogą być stosowane w sposób skoordynowany przez podmioty państwowe i niepaństwowe, by osiągnąć określone cele, przy czym działania te są poniżej progu oficjalnie wypowiedzianej wojny¹⁰.

tes/93/2019/01/Nato-Report.pdf [dostęp: 5.02.2020, tłum. cytatów ze źródeł zagranicznych Sz. Wigienka].

⁷ J.A. Tucker, A. Guess, P. Barbera, C. Vaccari, A. Siegel, S. Sanovich, D. Stukal, B. Nyhan, *Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature*, 19.03.2018, s. 3, <https://ssrn.com/abstract=3144139> [dostęp: 5.02.2020].

⁸ R. Gorwa, *Poland: Unpacking the Ecosystem of Social Media Manipulation*, [w:] *Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*, eds. S.C. Wolley, P.N. Howard, Oxford University Press, New York 2018, s. 87.

⁹ E. Taylor, S. Hoffmann, *Industry responses to computational propaganda and social media manipulation*, Oxford Internet Institute, Oxford 2019, s. 6, <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2019/11/Industry-Responses-Walsh-Hoffmann.pdf> [dostęp: 5.02.2020].

¹⁰ Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady. Wspólne ramy dotyczące przeciw-*

W tym kontekście dezinformacja jest postrzegana jako zjawisko wspierające i towarzyszące takim działaniom jak:

[...] cyberataki, cyberszpiegostwo, nabywanie aktywów zagranicznych, zakłócanie infrastruktury krytycznej (w tym transportowej, energetycznej oraz bankowej), ingerencja w procesy wyborcze, strategiczne wycieki informacji, zakłócanie sieci komunikacyjnych, akty terrorystyczne itp.¹¹

Na poziomie unijnym dezinformacja została zdefiniowana jako

[...] możliwe do zweryfikowania nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje, tworzone, przedstawiane i rozpowszechniane w celu uzyskania korzyści gospodarczych lub wprowadzenia w błąd opinii publicznej, które mogą wyrządzić szkodę publiczną¹².

Zgodnie z wnioskami powołanej przez KE Grupy Ekspertów Wysokiego Szczebla ds. Nieprawdziwych Informacji i Dezinformacji w Internecie (ang. High Level Expert Group on Fake News and Online Disinformation, dalej HLEG) pojęcia tego nie można ograniczać jedynie do zagadnienia *fake newsów*. Należy rozumieć je raczej jako złożony fenomen, który obejmuje nie tylko treści o charakterze *newsowym*, ale także „[...] zautomatyzowane konta używane do astroturfingu, sieci fałszywych użytkowników, spreparowane oraz zmanipulowane materiały wideo, targetowanie reklam, zorganizowany trolling, memy i wiele innych”¹³. Co istotne, w dokumentach programowych UE podkreśla się, że dezinformację należy rozgraniczać od taki materiałów jak:

- błędy sprawozdawcze, satyra i parodia oraz wyraźnie oznaczone stronicze wiadomości i komentarze¹⁴;
- nielegalne treści objęte osobnymi regulacjami, w tym zniesławienie, mowa nienawiści, nawoływanie do przemocy¹⁵.

działania zagrożeniom hybrydowym odpowiedź Unii Europejskiej, JOIN(2016) 18 final, Bruksela, 6.04.2016, s. 2, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016J-C0018&from=PL> [dostęp: 5.02.2020].

¹¹ M. Scheidt, *The European Union versus External Disinformation Campaigns in the Midst of Information Warfare: Ready for the Battle?*, “EU Diplomacy Papers” 2019, No. 1, s. 6, http://aei.pitt.edu/100447/1/edp_1_2019_scheidt.pdf [dostęp: 5.02.2020].

¹² Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji...*, op. cit., s. 4.

¹³ European Commission, *A multi-dimensional approach to disinformation*, Publications Office of the European Union, Luxemburg 2018, s. 10, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271 [dostęp: 5.02.2020].

¹⁴ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji...*, op. cit., s. 4.

¹⁵ European Commission, *A multi-dimensional approach...*, op. cit., s. 10.

Ramy przeciwdziałania dezinformacji na poziomie UE

W marcu 2015 r. Rada Europejska (RE) wyraziła potrzebę przeciwstawienia się „[...] trwającym kampaniom dezinformacyjnym prowadzonym przez Rosję [...]”¹⁶. Postulat ten można uznać za początek aktywnej polityki UE w obszarze walki z dezinformacją. Zgodnie z intencją apelu już w tym samym miesiącu utworzono grupę zadaniową East StratCom, która miała zajmować się monitorowaniem i odpowiadaniem na zagrożenia informacyjne¹⁷. Kolejnym istotnym krokiem było opublikowanie Wspólnych ram dotyczących przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym – odpowiedź Unii Europejskiej¹⁸ w kwietniu 2016 r. Dokument ten zaprezentował szeroki zbiór potencjalnych zagrożeń hybrydowych dla UE (w tym kampanii dezinformacyjnych), a także propozycje na rzecz skuteczniejszego zapobiegania tym niebezpieczeństwom.

W związku z natężeniem od 2016 r. kampanii dezinformacyjnych w różnych częściach świata, w maju 2017 r. przewodniczący KE zaapelował do komisarza ds. gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego o rozpoznanie skali problemu na terenie UE i zidentyfikowanie możliwych działań ochronnych¹⁹. Kolejne miesiące zostały poświęcone głównie na prowadzenie badań i prac koncepcyjnych. Do najważniejszych inicjatyw w tym zakresie można zaliczyć:

- 1) konsultacje społeczne trwające od listopada 2017 r. do lutego 2018 r.²⁰;
- 2) badanie w ramach serii Eurobarometr przeprowadzone w lutym 2018 r.²¹;
- 3) powołanie grupy eksperckiej HLEG w styczniu 2018 r.²²

Pracę HLEG zwięźcił raport *A Multi-dimensional Approach to Disinformation* opublikowany w marcu 2018 r.²³ Dokument został opracowany w gronie 39 ekspertów, w tym przedstawicieli organizacji pozarządowych, mediów, platform internetowych oraz naukowców. Wniósł on znaczący wkład w wyznaczenie głównych

¹⁶ Rada Europejska, *Posiedzenie Rady Europejskiej (19 i 20 marca 2015 r.) – Konkluzje*, EUCO 11/15, Bruksela, 20.03.2015, s. 5, <https://www.consilium.europa.eu/media/21878/st00011pl15.pdf> [dostęp: 5.02.2020].

¹⁷ European External Action Service, *Questions and Answers about the East StratCom Task Force*, 5.12.2018, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en [dostęp: 5.02.2020].

¹⁸ Komisja Europejska, *Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady...*, *op. cit.*

¹⁹ J.C. Juncker, *Mission Letter to Mariya Gabriel – Commissioner for the Digital Economy and Society*, Brussels, 16.05.2017, https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/mission-letter-mariya-gabriel.pdf [dostęp: 5.02.2020].

²⁰ European Commission, *Summary report of the public consultation on fake news and online disinformation*, 12.03.2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation> [dostęp: 5.02.2020].

²¹ *Idem*, *Final results of the Eurobarometer on fake news and online disinformation*, 12.03.2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-results-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation> [dostęp: 5.02.2020].

²² *Idem*, *Experts appointed to the High-Level Group on Fake News and online disinformation*, 12.01.2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/experts-appointed-high-level-group-fake-news-and-online-disinformation> [dostęp: 5.02.2020].

²³ *Idem*, *A multi-dimensional approach...*, *op. cit.*

kierunków unijnego podejścia do problemu dezinformacji. Zawarte w nim propozycje definicyjne, a także praktyczne rekomendacje, znalazły odzwierciedlenie w kolejnych aktywnościach na poziomie UE.

Warto wspomnieć, że publikacja raportu zbiegła się w czasie z nagłośnieniem przez dziennikarzy nadużyć związanych z działalnością firmy Cambridge Analytica²⁴. Z doniesień medialnych, a także informacji przekazanych przez sygnalistów (ang. *whistleblower*), wynika, że przedsiębiorstwo wykorzystało zaawansowane możliwości technologiczne do rozpowszechniania zindywidualizowanych reklam politycznych dostosowanych do profili psychograficznych użytkowników Facebooka, opracowanych na podstawie danych pozyskanych z portalu. Skandal ten wywołał szerokie dyskusje na temat zagrożeń związanych z wykorzystywaniem współczesnych technologii informacyjnych. Reakcją unijnych władz było zorganizowanie spotkań z pracownikami Facebooka w celu wyjaśnienia wątpliwości związanych z działalnością platformy²⁵. W maju 2018 r. dyrektor generalny portalu, Mark Zuckerberg, odpowiadał przed Konferencją Przewodniczących PE na pytania dotyczące walki z dezinformacją i innych kontrowersyjnych kwestii²⁶. Wyniki rozmów okazały się niewystarczające dla strony unijnej i w związku z tym, w październiku 2018 r., PE przyjął rezolucję, która wzywała do przeprowadzenia „pełnej i niezależnej kontroli platformy”²⁷. Pomimo zapowiedzi dokonania audytu oraz możliwego nałożenia kar finansowych na przedsiębiorstwo²⁸, pozostałe działania UE wskazują jednak raczej na przyjęcie podejścia „samoregulacyjnego” wobec platform internetowych. Głównym przejawem tej orientacji było zaproponowanie Unijnego kodeksu postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji²⁹, który w październiku 2018 r. został dobrowolnie podpisany m.in. przez Facebooka, Twittera i Google’a.

Założenia unijnego podejścia do zwalczania ukrytej propagandy cyfrowej zostały określone również przez szereg innych dokumentów programowych oraz aktów prawnych. Wśród najważniejszych należy wymienić: Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie³⁰ z kwietnia 2018 r. oraz Action Plan aga-

²⁴ C. Cadwalladr, E. Graham-Harrison, *Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach*, “The Guardian”, 17.03.2018, <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> [dostęp: 5.02.2020].

²⁵ M. Strzałkowski, *Europosłowie chcą audytu Facebooka przez organy UE*, Euractiv.pl, 26.10.2018, <https://www.euractiv.pl/section/instytucje-ue/news/europoslowie-chca-audytu-facebook-a-przez-organy-ue/> [dostęp: 5.02.2020].

²⁶ *Idem*, *Zuckerberg w PE: Bierzemy odpowiedzialność za ostatnie wydarzenia wokół Facebooka*, Euractiv.pl, 22.05.2018, <https://www.euractiv.pl/section/instytucje-ue/news/zuckerberg-w-pe-bierzemy-odpowiedzialnosc-za-ostatnie-wydarzenia-wokol-facebook-a/> [dostęp: 5.02.2020].

²⁷ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 października 2018 r. w sprawie wykorzystania danych użytkowników Facebooka przez Cambridge Analytica oraz wpływu, jaki wywarło to na ochronę danych, (2018/2855(RSP)), P8_TA(2018)0433, Strasburg, 25.10.2018, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0433_PL.html [dostęp: 5.02.2020].

²⁸ M. Strzałkowski, *KE stawia ultimatum Facebookowi*, Euractiv.pl, 21.09.2018, <https://www.euractiv.pl/section/gospodarka/news/ke-stawia-ultimatum-facebookowi/> [dostęp: 5.02.2020].

²⁹ *Unijny kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji*, 2018, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59120 [dostęp: 5.02.2020].

³⁰ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji...*, op. cit.

inst Disinformation³¹ z grudnia tego samego roku. Wyznaczyły one główne zasady i cele w obszarze ochrony obywateli UE przed dezinformacją, a także nakreśliły plan wdrażania konkretnych działań zapobiegawczych i naprawczych. Ponadto opublikowano wiele dokumentów pośrednio wiążących się z obszarem działań antydezinformacyjnych, w tym m.in. Wspólny komunikat w sprawie zwiększenia odporności i wzmocnienia zdolności reagowania na zagrożenia hybrydowe³² z czerwca 2018 r. oraz „pakiet dotyczący wyborów”, który obejmował szereg aktów z 2018 i 2019 r.³³

Obszary unijnej aktywności oraz najważniejsze przyjęte rozwiązania

W miesiącach poprzedzających wybory, w następstwie przyjęcia opisanych powyżej ram, podjęto liczne działania, które miały za zadanie zwiększenie poziomu bezpieczeństwa informacyjnego obywateli UE. Poniżej przedstawiono klasyfikację 9 szczegółowych obszarów, których dotyczyły te inicjatywy.

1. Wzmacnianie zdolności wykrywania i dementowania komunikatów o charakterze dezinformacyjnym

Jednym z podstawowych celów unijnej strategii była poprawa poziomu wykrywalności fałszywych lub wprowadzających w błąd komunikatów, a także usprawnienie systemu ostrzegania przed zidentyfikowanymi incydentami. Istotną rolę na tym polu odgrywała utworzona w 2015 r. grupa zadaniowa East StratCom, działająca w ramach Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych. Komórka ta alarmowała o wykrytych przypadkach szkodliwych przekazów. Odbываło się to przede wszystkim za pośrednictwem ogólnodostępnej bazy danych, w której opisywano znalezione przykłady dezinformacji i dementowano zawarte w nich nadużycia. Obecnie w bazie znajduje się ponad 7300 przeanalizowanych komunikatów (stan na styczeń 2020 r.)³⁴.

Działalność o charakterze monitoringowym i analitycznym była prowadzona również przez podmioty związane z obszarem zagrożeń hybrydowych, w tym przez

³¹ European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, *Joint communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan against Disinformation*, JOIN(2018) 36 final, 5.12.2018, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/action_plan_against_disinformation.pdf [dostęp: 5.02.2020].

³² *Idem*, *Joint communication to the European Parliament, the European Council and the Council. Increasing resilience and bolstering capabilities to address hybrid threats*, JOIN(2018) 16 final, Brussels, 13.06.2018, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_communication_increasing_resilience_and_bolstering_capabilities_to_address_hybrid_threats.pdf [dostęp: 5.02.2020].

³³ Zob. Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji planu działania przeciwko dezinformacji*, JOIN(2019) 12 final, 14.06.2019, s. 1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN> [dostęp: 5.02.2020].

³⁴ Zob. EUvsDisinfo, *Disinformation Cases*, <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/> [dostęp: 30.01.2020].

Komórkę UE ds. Syntezy Informacji o Zagrożeniach Hybrydowych oraz Europejskie Centrum Doskonałości ds. Zwalczania Zagrożeń Hybrydowych, które zapewniało współpracę między UE a NATO. Ponadto ustanowiono tzw. Rapid Alert System, którego celem było usprawnienie wymiany informacji o przypadkach dezinformacji między punktami kontaktowymi w poszczególnych państwach członkowskich za pomocą dedykowanej platformy³⁵.

2. Zachęcanie platform internetowych do poprawy jakości usług

Jednym z głównych elementów unijnego systemu walki z dezinformacją było zintensyfikowanie współpracy z platformami internetowymi, takimi jak m.in. Facebook, Twitter, czy Google. Najważniejszym działaniem na tym polu było opracowanie samoregulacyjnego kodeksu postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji, podpisanego przez wiodące przedsiębiorstwa w branży. Dokument ten miał na celu skłonienie firm z sektora technologii informacyjnych do poprawy ochrony użytkowników przed manipulacją, a także ogólnego zwiększenia stopnia odpowiedzialności i wiarygodności tych przedsiębiorstw. Działania w tym obszarze dotyczyły przede wszystkim:

- kontroli zamieszczanych reklam, tak aby platformy te nie uzyskiwały korzyści finansowych z promowania materiałów o charakterze dezinformacyjnym;
- zapewnienia mechanizmów pozwalających odbiorcom na jednoznaczny identyfikację reklam o charakterze politycznym oraz dostarczania informacji o tożsamości sponsorów takich treści;
- prowadzenia działań przeciwko fałszywym kontom i zautomatyzowanym botom;
- promowania wiarygodnych treści oraz udostępniania większej liczby informacji na temat mechanizmów reklamowych, tak aby odbiorcy mogli lepiej rozumieć ten proces;
- wzmacniania społeczności badawczej poprzez udostępnianie danych i zachęcanie do analizowania problemu dezinformacji³⁶.

Należy zauważyć, że platformy internetowe podejmowały działania naprawcze już przed podpisaniem kodeksu³⁷. Jak podają Petros Iosifidis i Nicholas Nicoli, sam Facebook od listopada 2016 r. do marca 2019 r. opublikował 108 komunikatów dotyczących walki z dezinformacją³⁸, a według ustaleń Emily Taylor i Stacie Hoffmann również inne przedsiębiorstwa internetowe przejawiały aktywność w tym zakresie³⁹. Unijny kodeks z pewnością przyczynił się jednak do zdynamizowania prac we wskazanym obszarze. W miesiącach poprzedzających wybory wspomniane firmy

³⁵ *Rapid Alert System. Strengthening Coordinated and Joint Responses to Disinformation*, March 2019, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/ras_factsheet_march_2019_0.pdf [dostęp: 5.02.2020].

³⁶ *Unijny kodeks...*, *op. cit.*

³⁷ E. Taylor, S. Hoffmann, *op. cit.*, s. 3.

³⁸ P. Iosifidis, N. Nicoli, *The battle to end fake news: A qualitative content analysis of Facebook announcements on how it combats disinformation*, „International Communication Gazette” 2020, Vol. 82, Issue 1, s. 9, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1748048519880729?journalCode=gazb> [dostęp: 5.02.2020].

³⁹ E. Taylor, S. Hoffmann, *op. cit.*, s. 8–32.

podjęły liczne działania mające na celu ochronę użytkowników przed kampaniami dezinformacyjnymi. Do najważniejszych z nich należały:

- utworzenie wirtualnych bibliotek katalogujących wykupione reklamy polityczne;
- intensywniejsze usuwanie kont i kanałów rozpowszechniających dezinformację;
- rozwijanie technologii i zwiększanie zasobów ludzkich odpowiedzialnych za moderowanie treści, w tym utworzenie przez Facebooka specjalnego zespołu (określanego jako „war room”) odpowiedzialnego za walkę z dezinformacją podczas wyborów do PE, który składał się z 40 osób posługujących się 24 językami urzędowymi funkcjonującymi w UE⁴⁰.

3. Podnoszenie świadomości społecznej w zakresie zagrożeń informacyjnych
Unijne rozwiązania zakładały także dążenie do podnoszenia ogólnej świadomości społecznej na temat zagrożeń informacyjnych. Podjęto działania, które miały za zadanie zwiększać wiedzę Europejczyków odnośnie źródeł, mechanizmów i skutków propagandy cyfrowej, a także kształcić ich praktyczne umiejętności odpowiedzialnego korzystania z mediów. Do wykorzystanych w tym celu środków zaliczało się organizowanie i wspieranie różnego rodzaju warsztatów, konferencji, debat itp. oraz udostępnianie materiałów popularyzujących ideę krytycznego myślenia i *media literacy*. Do jednej z kluczowych inicjatyw zaliczyć należy Europejski Tydzień Umiejętności Korzystania z Mediów, który obejmował ponad 320 wydarzeń edukacyjnych w różnych państwach członkowskich⁴¹.

4. Prowadzenie pozytywnej komunikacji na temat UE

Kolejny zastosowany zestaw środków polegał na promowaniu wiarygodnych informacji na temat instytucji UE. Taktyka ta opierała się na założeniu, że prowadzenie działań defensywnych, nastawionych jedynie na odpowiadanie na przypadki dezinformacji, nie jest wystarczające. Uznano, że należy również „[...] konsekwentnie komunikować o faktach, tak aby w przystępny sposób pokazywać «inną stronę historii», którą obywatele powinni zrozumieć zanim zetkną się z fałszywymi informacjami”⁴². Pozytywny przekaz nastawiony był na tłumaczenie mechanizmów funkcjonowania UE, które dla wielu wyborców mogą być niejasne, a także na obalenie mitów na temat unijnej działalności. Komunikacja ta odbywała się przede wszystkim za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz szeroko zakrojonych kampanii informacyjnych, np. *Europa, która chroni* oraz *Tym razem głosuję*⁴³.

⁴⁰ E. Graham-Harrison, *Inside Facebook’s war room: the battle to protect EU elections*, “The Guardian”, 5.05.2019, <https://www.theguardian.com/technology/2019/may/05/facebook-admits-huge-scale-of-fake-news-and-election-interference> [dostęp: 5.02.2020].

⁴¹ Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji...*, op. cit., s. 9.

⁴² A. Claesson, *Coming Together to Fight Fake News: Lessons from the European Approach to Disinformation*, CSIS, s. 16, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/NewPerspectives_APRIL2019_Claesson.pdf [dostęp: 5.02.2020].

⁴³ *Action Plan against Disinformation. Report on Progress*, June 2019, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheet_disinfo_elex_140619_final.pdf [dostęp: 5.02.2020]; Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa,

5. Chronienie procesu wyborczego

Przyjęto również zestaw regulacji nazywany pakietem dotyczącym wyborów, który miał za zadanie zapewnić prawidłowy przebieg procesu wyborczego i uchronić go przed potencjalnymi próbami ingerencji zewnętrznej. Najistotniejszym punktem było podejmowanie działań na rzecz zwiększania gotowości i odporności państw członkowskich na cyberzagrożenia. Wśród głównych inicjatyw należy wymienić przeprowadzanie praktycznych ćwiczeń dla krajowych ekspertów z zakresu obrony przed atakami na systemy informatyczne⁴⁴ oraz opracowanie kompendium wiedzy na ten temat⁴⁵.

6. Wspieranie rozwoju technologicznego

Jednym z wątków przewijających się w unijnych propozycjach było również wspieranie rozwoju nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Najszerze deklaracje w tym zakresie zostały przedstawione w dokumencie Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie z kwietnia 2018 r. Zapowiedzi te zwracały uwagę na możliwość wykorzystania sztucznej inteligencji, technologii *blockchain* oraz algorytmów kognitywnych do walki z dezinformacją⁴⁶. Późniejsze propozycje w znacznie mniejszym stopniu koncentrowały się jednak na tym obszarze lub zupełnie go pomijały. W Sprawozdaniu z realizacji planu działania przeciwko dezinformacji znalazła się jedynie wzmianka, że „w ramach programu «Horyzont 2020» Komisja wspierała inwestycje w nowe technologie służące weryfikacji i dystrybucji treści za pośrednictwem mediów społecznościowych”⁴⁷. Brakuje jednak wskazania konkretnych osiągnięć.

7. Wspieranie profesjonalnego dziennikarstwa

Wskazywano także na konieczność wzmocnienia sektora medialnego, tak aby był on w stanie zapewniać odbiorcom dostęp do rzetelnych informacji. Wspieranie profesjonalnego dziennikarstwa przez UE przybrało formę organizowania

Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji..., op. cit., s. 8.

⁴⁴ Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji..., op. cit., s. 10.*

⁴⁵ European Commission, *Free and fair European elections*, State of the Union, 2018, s. 3, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/sotou2018-factsheet-free-fair-elections_en.pdf [dostęp: 5.02.2020].

⁴⁶ Dorota Zimnoch podaje, że „*blockchain* to rozproszony rejestr operacji przeprowadzanych w danej sieci, do którego wgląd mają wszyscy użytkownicy tej sieci”, zob. *eadem, Wpływ technologii blockchain na efektywność banku*, „*Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*” 2016, nr 281, s. 222, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-28f8f193-b09c-4e8e-9d71-fbd39cb7d717/c/18.pdf> [dostęp: 5.02.2020]. Zgodnie z zapowiedziami KE technologia ta mogłaby być wykorzystywana m.in. do oceny wiarygodności treści oraz weryfikowania tożsamości elektronicznej, zob. Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji..., op. cit., s. 12.*

⁴⁷ Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji..., op. cit., s. 9.*

lub wspomagania programów szkoleniowych oraz staży dla pracowników medialnych, programów pomocy finansowej dla przedsięwzięć z zakresu profesjonalnego dziennikarstwa, a także współfinansowania działalności Europejskiego Centrum Wolności Prasy i Mediów⁴⁸. Istotnym krokiem było ponadto przyjęcie dyrektywy w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym w kwietniu 2019 r. Jednym z postulowanych celów tych regulacji była chęć polepszenia kondycji finansowej mediów, która – jak zakładano – „[...] zapewni bardziej sprawiedliwy podział przychodów między posiadaczami praw a platformami, pomagając w szczególności serwisom informacyjnym i dziennikarzom w spieniężeniu ich treści”⁴⁹.

8. Ochrona danych osobowych

Wysiłki na rzecz przeciwdziałania dezinformacji uzupełnione zostały o wzmocnienie ochrony danych osobowych obywateli UE. Przełomowym działaniem było wdrożenie Ogólnego rozporządzenia o ochronie danych (tzw. RODO/GDPR) w maju 2018 r., które bywa oceniane jako „[...] jeden z najmocniejszych systemów regulacji w zakresie danych osobowych na świecie”⁵⁰. Nadużywanie tych informacji może wiązać się z problemem rozprzestrzeniania nieprawdziwych lub wprowadzających w błąd przekazów, czego przykład stanowi opisana powyżej sprawa Facebook/Cambridge Analytica, w ramach której „dane osobowe miały zostać wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem i bezprawnie przekazane stronom trzecim w celu odmiennym od tego, który został pierwotnie określony”⁵¹. UE podjęła szereg działań w celu uniknięcia nadużyć o podobnym charakterze w przyszłości, do których zaliczało się m.in. opublikowanie Wytycznych Komisji dotyczących stosowania unijnych przepisów o ochronie danych osobowych w kontekście wyborczym⁵². Należy zwrócić również uwagę na próby wywierania presji na platformy internetowe w zakresie respektowania unijnych regulacji o ochronie danych osobowych (w tym groźby nałożenia kar finansowych)⁵³. UE ograniczyła się

⁴⁸ Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie wdrażania komunikatu „Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie”*, COM(2018) 794 final, Bruksela, 5.12.2018, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/PL/COM-2018-794-F1-PL-MAIN-PART-1.PDF> [dostęp: 5.02.2020].

⁴⁹ *Idem*, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji...*, op. cit., s. 16.

⁵⁰ A. Claesson, op. cit., s. 15.

⁵¹ Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zapewnienie wolnych i uczciwych wyborów europejskich*, COM(2018) 637 final, Bruksela, 12.09.2018, s. 3, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0637&from=EN> [dostęp: 5.02.2020].

⁵² *Idem*, *Wolne i uczciwe wybory. Wytyczne Komisji dotyczące stosowania unijnych przepisów o ochronie danych osobowych w kontekście wyborczym*, COM(2018) 638 final, Bruksela, 12.09.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0638&from=en> [dostęp: 5.02.2020].

⁵³ S. Schechner, *Facebook Faces Potential \$1.63 Billion Fine in Europe Over Data Breach*, “The Wall Street Journal”, 30.09.2018, <https://www.wsj.com/articles/facebook-faces-potential-1-63-billion-fine-in-europe-over-data-breach-1538330906> [dostęp: 5.02.2020].

jednak jedynie do ostrzeżeń, w przeciwieństwie do Stanów Zjednoczonych, gdzie Federalna Komisja Handlu nałożyła na Facebooka karę w wysokości 5 mld USD za wyciek danych użytkowników⁵⁴.

9. Wspieranie inicjatyw z zakresu *fact-checkingu* i badań naukowych

Europejskie podejście do ograniczania efektów dezinformacji zakładało również wspieranie badań naukowych i niezależnego *fact-checkingu*. W listopadzie 2018 r. uruchomiane zostało Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis (SOMA), które miało stanowić platformę wymiany doświadczeń dla specjalistów zajmujących się bezpieczeństwem informacyjnym⁵⁵. KE wspierała również utworzenie europejskiego oddziału ekspertów w zakresie *fact-checkingu* w ramach International Fact-Checking Network (IFCN). Organizacje certyfikowane przez IFCN współpracują m.in. z Facebookiem w procesie moderacji treści na portalu poprzez dokonywanie niezależnej oceny ich prawdziwości⁵⁶. Ponadto na poziomie deklaracyjnym UE zapowiadała wspieranie społeczności akademickiej w podejmowaniu badań nad dezinformacją⁵⁷, a także nakłaniała platformy internetowe do zachęcania badaczy do realizowania projektów w tym zakresie⁵⁸. Pomimo tych wezwań zbyt ograniczone udostępnianie danych potrzebnych do analiz przez firmy technologiczne wciąż spotyka się z krytyką ze strony UE⁵⁹, a także środowiska naukowego⁶⁰.

Ogólne kierunki wspólnotowej strategii

Na podstawie przeprowadzonych analiz wyróżniono 3 ogólne kierunki charakteryzujące unijną strategię w zakresie przeciwdziałania dezinformacji. Poniżej przedstawiono ich najistotniejsze założenia.

1. Stymulowanie współpracy wielopodmiotowej

W rozwiązaniach UE wyraźnie dostrzegalne było stanowisko, zgodnie z którym skuteczna walka z dezinformacją wymaga współpracy między wieloma podmiotami. Analizowane powyżej dokumenty programowe prezentowały szereg

⁵⁴ D. Shepardson, *Facebook to pay record \$5 billion U.S. fine over privacy; faces antitrust probe*, Reuters, 24.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-facebook-ftc/facebook-to-pay-record-5-billion-us-fine-over-privacy-faces-antitrust-probe-idUSKCN1UJ1L9> [dostęp: 5.02.2020].

⁵⁵ CORDIS, *Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis*, <https://cordis.europa.eu/project/id/825469> [dostęp: 5.02.2020].

⁵⁶ T. Lyons, *Hard Questions: What's Facebook's Strategy for Stopping False News?*, Facebook, 23.05.2018, <https://about.fb.com/news/2018/05/hard-questions-false-news/> [dostęp: 5.02.2020.].

⁵⁷ European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, *Joint communication to the European Parliament...*, *op. cit.*, s. 11.

⁵⁸ *Unijny kodeks...*, *op. cit.*, s. 7–8.

⁵⁹ European Commission, *Code of Practice on Disinformation one year on*, Brussels, 29.10.2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_19_6166 [dostęp: 5.02.2020].

⁶⁰ S. Walker, D. Mercea, M. Bastos, *The disinformation landscape and the lockdown of social platforms*, „Information, Communication & Society” 2019, Vol. 22, Issue 11, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369118X.2019.1648536> [dostęp: 5.02.2020].

inicjatyw, które miały za zadanie zapewnić możliwość współdziałania i integracji różnorodnych środowisk. Do głównych aktorów wymienianych w tym kontekście należy zaliczyć:

- sektor publiczny, w tym: inicjatywy UE i innych organizacji międzynarodowych, państw członkowskich oraz media publiczne;
- sektor prywatny, w tym: platformy internetowe, reklamodawców, media prywatne, innych przedstawicieli biznesu;
- sektor społeczny, w tym: niezależnych weryfikatorów informacji, NGO i inne inicjatywy społeczeństwa obywatelskiego;
- sektor naukowo-edukacyjny, w tym: badacze, trenerów, nauczycieli.

2. Przerzucenie dużej części odpowiedzialności na platformy internetowe

Założenia unijnego podejścia do zwalczania zagrożeń informacyjnych w dużej mierze opierały się na działaniach dotyczących platform internetowych, ponieważ to one postrzegane są jako główne medium dla rozpowszechniania dezinformacji. Instytucje UE zapewniły przedsiębiorstwom technologicznym możliwość „samoregulacji”, co oznacza, że ograniczyły one swoją rolę jedynie do zaproponowania pożądanych rozwiązań. Wdrażanie tych propozycji nie miało jednak wiążącego charakteru i odbywało się bez zewnętrznej ingerencji ze strony podmiotów unijnych. Platformy były zobowiązane jedynie do comiesięcznego raportowania o podjętych inicjatywach, przy założeniu, że po 12 miesiącach UE dokona ogólnej oceny rezultatów i będzie mogła zastosować bardziej restrykcyjne środki⁶¹. Pomimo niezaprzeczalnych postępów poczynionych przez platformy w ciągu ostatnich lat, do których w znacznej mierze przyczyniła się presja ze strony UE, wciąż zwraca się uwagę na zbyt małą skuteczność tych przedsięwzięć w zakresie zapobiegania dezinformacji⁶², a także zbyt niski poziom przejrzystości działań tych podmiotów⁶³.

Należy zauważyć, że brak wyraźnych działań o charakterze regulacyjno-interwencyjnym ze strony UE, a także sama idea obarczenia platform internetowych odpowiedzialnością za moderowanie treści o charakterze politycznym spotykają się z szeroką krytyką. Główne zastrzeżenia dotyczą:

- sprzeczności między oczekiwaniem od platform wykonywania misji publicznej a ich modelem biznesowym, który – funkcjonując według zasad koncepcji „cyfrowego kapitalizmu” – nie sprzyja walce z dezinformacją⁶⁴;
- stawiania prywatnych przedsiębiorstw w roli „arbitrów prawdy”, od których wymaga się decydowania o kształcie debaty publicznej⁶⁵.

⁶¹ *Unijny kodeks...*, *op. cit.*, s. 10–11.

⁶² Avaaz, ISD, *Disrupted: Evidence of Widespread Digital Disruption of the 2019 European Elections*, 2019, https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/06/Joint_Submission-070619-letter.pdf [dostęp: 5.02.2020].

⁶³ R. Gorwa, T. Garton Ash, *Democratic Transparency in the Platform Society*, [w:] *Social Media and Democracy: The State of the Field*, eds. N. Persily, J.A. Tucker, Cambridge 2020 [szkic rozdziału, w druku], <https://osf.io/preprints/socarxiv/ehcy2/download> [dostęp: 5.02.2020].

⁶⁴ P. Iosifidis, N. Nicoli, *op. cit.*, s. 6.

⁶⁵ S. Hoffmann, E. Taylor, *op. cit.*, s. 17.

Warto zwrócić uwagę, że sama KE na kilka dni przed wyborami opublikowała komunikat wzywający platformy internetowe do zintensyfikowania wysiłków na rzecz ograniczania zasięgu dezinformacji i krytykujący je za niewystarczające raportowanie postępów w zakresie wdrażania samoregulacyjnego kodeksu⁶⁶.

3. Przyjęcie podejścia „holistycznego”

Jednym z głównych wyznaczników unijnej polityki wobec przeciwdziałania dezinformacji było przyjęcie wielowymiarowej, „holistycznej” optyki. Szerokie spojrzenie na problem przejawiało się m.in. stosowaniem pojemnej definicji dezinformacji, która nie ograniczała się jedynie do pojęcia *fake newsów*, a także nastawieniem na działania o zróżnicowanym charakterze, w tym inicjatywy reaktywne i proaktywne – zarówno krótko-, jak i długofalowe. Warto zauważyć, że pojawiły się głosy krytykujące UE za przyjęcie zbyt defensywnej strategii względem dynamicznego charakteru działań podmiotów dążących do wywierania szkodliwego wpływu⁶⁷. Wobec unijnego podejścia formułowane były również zarzuty za dużego przywiązania do idei *fact-checkingu*, którego skuteczność w kontekście walki z dezinformacją bywa kwestionowana⁶⁸, a także niewystarczającego wykorzystywania potencjału nowych technologii, w tym sztucznej inteligencji⁶⁹.

Podsumowanie

Institucje UE dostrzegły przed wyborami do PE w 2019 r. zagrożenie dla bezpieczeństwa informacyjnego związane z dezinformacją i przygotowały szereg opisanych w niniejszym artykule inicjatyw, których celem było ograniczenie efektów oddziaływania tego zjawiska. W ocenie przedstawicieli UE podjęte wysiłki pozwoliły na uniknięcie „spektakularnego ataku”⁷⁰ w trakcie kampanii. Osiągnięte efekty nie oznaczają jednak, że problem został całkowicie wyeliminowany. W opublikowanym po wyborach sprawozdaniu KE potwierdziła, że odnotowano „[...] nieprzerwaną i trwałą działalność dezinformacyjną ze strony rosyjskich źródeł, której celem było ograniczenie frekwencji i oddziaływanie na preferencje wyborców”⁷¹. Na liczne

⁶⁶ Komisja Europejska, *Kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji: Komisja docenia wysiłki platform internetowych w przededniu wyborów do Parlamentu Europejskiego*, Bruksela, 17.05.2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/STATEMENT_19_2570 [dostęp: 5.02.2020].

⁶⁷ P. Chomiczka, *Unia Europejska versus Dezinformacja – szyfowa praca?*, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, 23.03.2018, <https://pulaski.pl/komentarz-pulaskiego-unia-europejska-versus-dezinformacja-szyfowa-praca/> [dostęp: 5.02.2020].

⁶⁸ D.M.J. Lazer et al., *The science of fake news*, „Science” 2018, Vol. 359, Issue 6380, s. 3, <https://science.sciencemag.org/content/359/6380/1094> [dostęp: 5.02.2020].

⁶⁹ M. Scheidt, *op. cit.*, s. 7–10.

⁷⁰ D.A. Wemer, *How the European Union avoided a disinformation crisis*, Atlantic Council, 20.06.2019, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/how-the-european-union-avoided-a-disinformation-crisis/> [dostęp: 5.02.2020].

⁷¹ Komisja Europejska, *Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji...*, *op. cit.*, s. 3–4.

próby manipulacji zwracali również uwagę niezależni eksperci⁷². We wspólnym raporcie organizacji Avaaz oraz Institute for Strategic Dialogue oceniono, że siatki wykorzystujące taktyki dezinformacyjne uzyskały przed wyborami europejskimi przynajmniej 750 mln wyświetleń, przy czym należy podkreślić, że skala tego zjawiska była najprawdopodobniej znacznie większa⁷³.

Wdrożony plan spotkał się z mieszanymi ocenami środowiska naukowego i eksperckiego. Pojawiające się zastrzeżenia dotyczyły m.in. zbyt niskiego poziomu wsparcia finansowego i osobowego dla inicjatyw antydezinformacyjnych, a także spóźnionego rozpoczęcia działań ochronnych⁷⁴. W kontekście przyjęcia podejścia samoregulacyjnego zwracano uwagę na niebezpieczeństwa związane z przetrzuceniem na prywatne przedsiębiorstwa (platformy internetowe) za dużej odpowiedzialności w zakresie rozwiązywania tak istotnego publicznie problemu jak manipulacja w trakcie kampanii wyborczej. Przyjęte sposoby walki z dezinformacją krytykowano również za generowanie zagrożeń dla wolności słowa i ograniczanie debaty publicznej⁷⁵. Zastrzeżenia budził także brak dokonania niezależnej ewaluacji wdrożonych przez UE środków⁷⁶. Zbyt mała liczba badań na temat problemu dezinformacji w Europie (jego skali, zróżnicowania w poszczególnych państwach, skuteczności konkretnych środków zaradczych itd.) uniemożliwia dokonanie pełnej oceny unijnej strategii.

Dezinformacja stanowi złożone, dynamicznie zmieniające się wyzwanie dla współczesnych demokracji. Znalazienie niepodważalnych, w pełni skutecznych, niebudzących kontrowersji sposobów na przeciwdziałanie temu zjawisku jest mało prawdopodobne. Instytucje UE przed wyborami do PE w 2019 r. podjęły próbę wypracowania ponadnarodowego, wieloaspektowego zestawu środków, który miał na celu ochronę obywateli państw członkowskich przed manipulacją i ingerencją w proces wyborczy. Chociaż przyjęte ramy wzbudziły przedstawione w artykule wątpliwości, to z pewnością stanowiły one jednak istotny krok w zakresie walki ze współczesnymi zagrożeniami w przestrzeni informacyjnej i mogą być uznane za punkt wyjścia dla dalszych wysiłków w tym obszarze.

⁷² Avaaz, *Report: Far Right Networks of Deception*, 2019, <https://avaazimages.avaaz.org/Avaaz%20Report%20Network%20Deception%2020190522.pdf?slideshow>; ISD, *Information Operations Analysis: Interim Briefing Paper Institute for Strategic Dialogue*, 2019, <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/05/Disinfo-European-Elections-Interim-report-ISD-2-V2.pdf> [dostęp: 5.02.2020].

⁷³ Avaaz, *op. cit.*, s. 2.

⁷⁴ M. Scheidt, *op. cit.*, s. 19–20.

⁷⁵ A. Alemanno, J. Brogi, M. Fischer-Zernin, P. Morrow, *Is the EU Disinformation Review Compliant with EU Law? Complaint to the European Ombudsman About the EU Anti-Fake News Initiative*, "HEC Paris Research Paper" 2018, No. 1273, <https://papers.ssrn.com/abstract=3151424> [dostęp: 5.02.2020].

⁷⁶ R.K. Nielsen, R. Gorwa, M. de Cock Buning, *op. cit.*, s. 24.

Bibliografia

- Action Plan against Disinformation. Report on Progress*, June 2019, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/factsheet_disinfo_elex_140619_final.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Alemanno A., Brogi J., Fischer-Zernin M., Morrow P., *Is the EU Disinformation Review Compliant with EU Law? Complaint to the European Ombudsman About the EU Anti-Fake News Initiative*, "HEC Paris Research Paper" 2018, No. 1273, <https://papers.ssrn.com/abstract=3151424> [dostęp: 5.02.2020].
- Avaaz, *Report: Far Right Networks of Deception*, 2019, <https://avaazimages.avaaz.org/Avaaz%20Report%20Network%20Deception%2020190522.pdf?slideshow> [dostęp: 5.02.2020].
- Avaaz, ISD, *Disrupted: Evidence of Widespread Digital Disruption of the 2019 European Elections*, 2019, https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/06/Joint_Submission-070619-letter.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Bradshaw S., Neudert L.M., Howard P.N., *Government Responses to Malicious Use of Social Media*, NATO StratCom COE, Riga 2018, <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2019/01/Nato-Report.pdf> [dostęp: 5.02.2020].
- Cadwalladr C., Graham-Harrison E., *Revealed: 50 million Facebook profiles harvested for Cambridge Analytica in major data breach*, "The Guardian", 17.03.2018, <https://www.theguardian.com/news/2018/mar/17/cambridge-analytica-facebook-influence-us-election> [dostęp: 5.02.2020].
- Chomicka P., *Unia Europejska versus Dezinformacja – syzyfowa praca?*, Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego, 23.03.2018, <https://pulaski.pl/komentarz-pulaskiego-unia-europejska-versus-dezinformacja-szyfowa-praca/> [dostęp: 5.02.2020].
- Claesson A., *Coming Together to Fight Fake News: Lessons from the European Approach to Disinformation*, CSIS, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/NewPerspectives_APRIL2019_Claesson.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- CORDIS, Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis, <https://cordis.europa.eu/project/id/825469> [dostęp: 5.02.2020].
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektyw 96/9/WE i 2001/29/WE, Dz. U. UE L 130/92, 17.05.2019.
- European Commission, *A multi-dimensional approach to disinformation*, Publications Office of the European Union, Luxemburg 2018, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=50271 [dostęp: 5.02.2020].
- European Commission, *Code of Practice on Disinformation one year on*, Brussels, 29.10.2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_19_6166 [dostęp: 05.02.2020].
- European Commission, *Experts appointed to the High-Level Group on Fake News and online disinformation*, 12.01.2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/experts-appointed-high-level-group-fake-news-and-online-disinformation> [dostęp: 5.02.2020].
- European Commission, *Final results of the Eurobarometer on fake news and online disinformation*, 12.03.2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/final-results-eurobarometer-fake-news-and-online-disinformation> [dostęp: 5.02.2020].

- European Commission, *Free and fair European elections*, State of the Union, 2018, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-factsheet-free-fair-elections_en.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- European Commission, *Summary report of the public consultation on fake news and on-line disinformation*, 12.03.2018, <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/summary-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation> [dostęp: 5.02.2020].
- European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, *Joint communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Plan against Disinformation*, JOIN(2018) 36 final, Brussels, 5.12.2018, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/action_plan_against_disinformation.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- European Commission, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, *Joint communication to the European Parliament, the European Council and the Council. Increasing resilience and bolstering capabilities to address hybrid threats*, JOIN(2018) 16 final, Brussels, 13.06.2018, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/joint_communication_increasing_resilience_and_bolstering_capabilities_to_address_hybrid_threats.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- European External Action Service, Questions and Answers about the East StratCom Task Force, 5.12.2018, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en [dostęp: 5.02.2020].
- EUvsDisinfo, Disinformation Cases, <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/> [dostęp: 30.01.2020].
- Gorwa R., *Poland: Unpacking the Ecosystem of Social Media Manipulation*, [w:] *Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media*, eds. S.C. Woolley, P.N. Howard, Oxford University Press, New York 2018.
- Gorwa R., Garton Ash T., *Democratic Transparency in the Platform Society*, [w:] *Social Media and Democracy: The State of the Field*, eds. N. Persily, J.A. Tucker, Cambridge 2020 [szkic rozdziału, w druku], <https://osf.io/preprints/socarxiv/ehcy2/download> [dostęp: 5.02.2020].
- Graham-Harrison E., *Inside Facebook's war room: the battle to protect EU elections*, "The Guardian", 5.05.2019, <https://www.theguardian.com/technology/2019/may/05/facebook-admits-huge-scale-of-fake-news-and-election-interference> [dostęp: 5.02.2020].
- Iosifidis P., Nicoli N., *The battle to end fake news: A qualitative content analysis of Facebook announcements on how it combats disinformation*, „International Communication Gazette” 2020, Vol. 82, Issue 1, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1748048519880729?journalCode=gazb> [dostęp: 5.02.2020].
- ISD, *Information Operations Analysis: Interim Briefing Paper Institute for Strategic Dialogue*, 2019, <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/05/Disinfo-European-Elections-Interim-report-ISD-2-V2.pdf> [dostęp: 5.02.2020].
- Juncker J.-C., *Mission Letter to Mariya Gabriel – Commissioner for the Digital Economy and Society*, Brussels, 16.05.2017, https://ec.europa.eu/commission/commissioners/sites/cwt/files/commissioner_mission_letters/mission-letter-mariya-gabriel.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, *Kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji: Komisja docenia wysiłki platform internetowych w przededniu wyborów do Parlamentu*

- Europejskiego*, Bruksela, 17.05.2019, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/STATEMENT_19_2570 [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zapewnienie wolnych i uczciwych wyborów europejskich*, COM(2018) 637 final, Bruksela, 12.09.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0637&from=EN> [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie*, COM(2018) 236 final, Bruksela, 26.04.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN> [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie wdrażania komunikatu „Zwalczanie dezinformacji w internecie: podejście europejskie”*, COM(2018) 794 final, Bruksela, 5.12.2018, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/PL/COM-2018-794-F1-PL-MAIN-PART-1.PDF> [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, *Wolne i uczciwe wybory. Wytoczne Komisji dotyczące stosowania unijnych przepisów o ochronie danych osobowych w kontekście wyborczym*, COM(2018) 638 final, Bruksela, 12.09.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0638&from=en> [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego i Rady. Wspólne ramy dotyczące przeciwdziałania zagrożeniom hybrydowym – odpowiedź Unii Europejskiej*, JOIN(2016) 18 final, Bruksela, 6.04.2016, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=PL> [dostęp: 5.02.2020].
- Komisja Europejska, Wysoki przedstawiciel do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, *Wspólny komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów. Sprawozdanie z realizacji planu działania przeciwko dezinformacji*, JOIN(2019) 12 final, Bruksela, 14.06.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019JC0012&from=EN> [dostęp: 5.02.2020].
- Lazer D.M.J. et al., *The science of fake news*, „Science” 2018, Vol. 359, Issue 6380, <https://science.sciencemag.org/content/359/6380/1094> [dostęp: 5.02.2020].
- Lyons T., *Hard Questions: What’s Facebook’s Strategy for Stopping False News?*, Facebook, 23.05.2018, <https://about.fb.com/news/2018/05/hard-questions-false-news> [dostęp: 5.02.2020].
- Mierzyńska A., *Miliardy fake’owych kont, boty na polskich portalach. Analiza kampanii do PE w sieci*, OKO.press, 24.06.2019, <https://oko.press/miliardy-fakeowych-kont-i-boty-na-polskich-portalach-analiza-kampanii-do-pe-w-sieci> [dostęp: 5.02.2020].
- Nielsen R.K., Gorwa R., Cock Buning M. de, *What Can Be Done? Digital Media Policy Options for Strengthening European Democracy*, Reuters Institute for the Study of Journalism, 2019, https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-11/What_Can_Be_Done_FINAL.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Rada Europejska, *Posiedzenie Rady Europejskiej (19 i 20 marca 2015 r.) – Konkluzje*, EUCO 11/15, Bruksela, 20.03.2015, <https://www.consilium.europa.eu/media/21878/st00011pl15.pdf> [dostęp: 5.02.2020].

- Rapid Alert System. Strengthening Coordinated and Joint Responses to Disinformation*, March 2019, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/ras_factsheet_march_2019_0.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 25 października 2018 r. w sprawie wykorzystania danych użytkowników Facebooka przez Cambridge Analytica oraz wpływu, jaki wywarło to na ochronę danych, (2018/2855(RSP)), P8_TA(2018)0433, Strasburg, 25.10.2018, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0433_PL.html [dostęp: 5.02.2020].
- Schechner S., *Facebook Faces Potential \$1.63 Billion Fine in Europe Over Data Breach*, "The Wall Street Journal", 30.09.2018, <https://www.wsj.com/articles/facebook-faces-potential-1-63-billion-fine-in-europe-over-data-breach-1538330906> [dostęp: 5.02.2020].
- Scheidt M., *The European Union versus External Disinformation Campaigns in the Midst of Information Warfare: Ready for the Battle?*, "EU Diplomacy Papers" 2019, No. 1, http://aei.pitt.edu/100447/1/edp_1_2019_scheidt.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Shepardson D., *Facebook to pay record \$5 billion U.S. fine over privacy; faces antitrust probe*, Reuters, 24.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-facebook-ftc/facebook-to-pay-record-5-billion-us-fine-over-privacy-faces-antitrust-probe-idUSKCN1UJ1L9> [dostęp: 5.02.2020].
- Strzałkowski M., *Europosłowie chcą audytu Facebooka przez organy UE*, Euractiv.pl, 26.10.2018, <https://www.euractiv.pl/section/instytucje-ue/news/europoslowie-chca-audytu-facebook-a-przez-organy-ue/> [dostęp: 5.02.2020].
- Strzałkowski M., *KE stawia ultimatum Facebookowi*, Euractiv.pl, 21.09.2018, <https://www.euractiv.pl/section/gospodarka/news/ke-stawia-ultimatum-facebookowi> [dostęp: 5.02.2020].
- Strzałkowski M., *Zuckerberg w PE: Bierzemy odpowiedzialność za ostatnie wydarzenia wokół Facebooka*, Euractiv.pl, 22.05.2018, <https://www.euractiv.pl/section/instytucje-ue/news/zuckerberg-w-pe-bierzemy-odpowiedzialnosc-za-ostatnie-wydarzenia-wokol-facebook-a/> [dostęp: 5.02.2020].
- Taylor E., Hoffmann S., *Industry responses to computational propaganda and social media manipulation*, Oxford Internet Institute, Oxford 2019, <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2019/11/Industry-Responses-Walsh-Hoffmann.pdf> [dostęp: 5.02.2020].
- Tucker J.A., Guess A., Barbera P., Vaccari C., Siegel A., Sanovich S., Stukal D., Nyhan B., *Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature*, 19.03.2018, <https://ssrn.com/abstract=3144139> [dostęp: 5.02.2020].
- Unijny kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji, 2018, https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59120 [dostęp: 5.02.2020].
- Walker S., Mercea D., Bastos M., *The disinformation landscape and the lockdown of social platforms*, „Information, Communication & Society” 2019, Vol. 22, Issue 11, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1369118X.2019.1648536> [dostęp: 5.02.2020].
- Wemer D.A., *How the European Union avoided a disinformation crisis*, Atlantic Council, 20.06.2019, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/how-the-european-union-avoided-a-disinformation-crisis/> [dostęp: 5.02.2020].
- Zimnoch D., *Wpływ technologii blockchain na efektywność banku*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 281, <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.cejsh-28f8f193-b09c-4e8e-9d71-fbd39cb7d717/c/18.pdf> [dostęp: 5.02.2020]

Polityka Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania dezinformacji przed wyborami do Parlamentu Europejskiego w 2019 roku
Streszczenie

Dezinformacja sieciowa stanowi obecnie jedno z istotnych wyzwań dla prawidłowego funkcjonowania procesów wyborczych. Instytucje Unii Europejskiej (UE) podjęły w ostatnim czasie szereg inicjatyw, których celem było przeciwdziałanie temu zagrożeniu. Celem artykułu jest przedstawienie najważniejszych wyznaczników polityki UE wobec zwalczania dezinformacji prowadzonej w okresie poprzedzającym wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. Na podstawie analizy typu *desk research*, obejmującej dokumenty strategiczne, akty prawne, wypowiedzi medialne przedstawicieli UE oraz zgromadzone raporty i literaturę naukową, w tekście zaprezentowano: definicję pojęcia „dezinformacja” przyjmowaną na poziomie unijnym; przegląd najważniejszych dokumentów programowych dotyczących tego problemu; klasyfikację głównych obszarów aktywności UE w kontekście walki z dezinformacją i przykłady konkretnych wdrożonych działań; ogólne kierunki strategii zaproponowanej przez UE. W końcowym fragmencie poruszono ponadto kwestię oceny efektywności przyjętych rozwiązań, a także wskazano wybrane wątki krytyki unijnego podejścia formułowane na polu dyskusji akademickiej i eksperckiej.

Słowa kluczowe: dezinformacja, *fake news*, manipulacja wyborcza, wybory do Parlamentu Europejskiego, platformy internetowe, Unia Europejska

The European Union's policy towards countering disinformation prior to the 2019 European Parliament elections
Abstract

Disinformation is currently one of the major challenges to the proper functioning of electoral processes. The European Union's institutions have recently undertaken a series of initiatives aimed at tackling the problem. The goal of this paper is to discuss the salient determinants of the EU's policy towards countering disinformation proposed prior to the 2019 European Parliament Elections. The method used for the study was desk research analysis, which included a survey of the EU's strategic documents, legal acts, media statements from the EU's representatives, as well as external reports, and subject literature. The paper presents the definition of the concept of "disinformation" that has been adopted by the EU, the overview of the EU's policy papers relating to the problem, the classification of the main fields of the EU's activity in terms of tackling disinformation, and numerous examples of the implemented solutions, followed by general directions of the EU's efforts. The final remarks raise the issue of assessment of efficiency of the approach taken thus far and point out selected areas of criticism voiced by experts and academics.

Key words: disinformation, fake news, electoral manipulation, European Parliament elections, internet platforms, European Union

Die Politik der Europäischen Union im Bereich der Bekämpfung der Desinformation vor den Wahlen zum Europäischen Parlament im Jahre 2019

Zusammenfassung

Die Netzwerkdesinformation ist eine der bedeutenden Herausforderungen für das ordnungsgemäße Funktionieren der Wahlprozesse. Die Institutionen der Europäischen Union (EU) ergriffen in letzter Zeit eine Reihe von Initiativen, deren Ziel die Bekämpfung dieser Gefahr war. Das Ziel des Artikels ist die Darstellung der wichtigsten Determinanten der EU-Politik bei der Bekämpfung der den Wahlen zum Europäischen Parlament im Jahre 2019 vorausgehenden Desinformation. Aufgrund der Analyse vom Typ desk research, welche die strategischen dokumente, Rechtsakte, Meinungsäußerungen der UE-Vertreter in den Medien und die gesammelten Berichte umfasste, wurde im Text Folgendes präsentiert: die Definition des auf der EU-Ebene angenommenen Begriffs „Desinformation“, Übersicht der wichtigsten Programmdokumente zu diesem Problem, Einstufung der zentralen Aktivitäten der EU im Rahmen des Kampfs gegen die Desinformation und Beispiele für konkrete, umgesetzte Maßnahmen; die allgemeinen Richtungen der durch die EU vorgeschlagenen Strategie. Im letzten Teil wurde das Problem der Beurteilung der Wirksamkeit der gewählten Lösungen angesprochen, es wurde auch auf die ausgewählte Fäden der Kritik des EU-Ansatzes hingewiesen, die durch die Mitglieder der Hochschulen und Experten formuliert wurden. **Schlüsselwörter:** Desinformation, *fake news*, Wahlmanipulation, Wahlen zum Europäischen Parlament, Internetplattformen, Europäische Union

Политика Европейского Союза по противодействию дезинформации в преддверии выборов в Европейский парламент в 2019 году

Резюме

В настоящее время дезинформация в сети является одной из основных проблем правильного функционирования избирательных процессов. В последнее время институты Европейского союза предприняли ряд инициатив по противодействию этой угрозе. В статье рассмотрены основные элементы политики ЕС по борьбе с дезинформацией в преддверии выборов в Европейский парламент в 2019 году. На основе анализа типа desk research (кабинетное исследование), в том числе анализа стратегических документов, нормативных правовых актов, заявлений представителей ЕС в СМИ, отчетов и научной литературы, в исследовании дано определение понятия «дезинформация» (принятого на уровне ЕС); проведен обзор основных программных документов, касающихся этой проблемы; осуществлена классификация основных направлений деятельности ЕС в контексте борьбы с дезинформацией и приведены примеры конкретных действий; рассмотрены общие направления стратегии ЕС. В заключительной части статьи был рассмотрен вопрос касающийся оценки эффективности принятых решений, а также указаны отдельные примеры критики подхода ЕС к решению проблемы, сформулированные в ходе академической и экспертной дискуссий.

Ключевые слова: дезинформация, фальшивые («фейковые») новости, электоральные манипуляции, выборы в Европейский парламент, интернет-платформы, Европейский Союз